

**Keskkonnaministri määruse
„Viljandi maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine”**

SELETUSKIRI

1. Sissejuhatus

Keskkonnaministri määrus „Viljandi maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine” on ette valmistatud looduskaitseaduse (edaspidi *LKS*) § 10 lõike 6 alusel.

Eelnõukohase määrusega arvatakse kaitse alt välja neli Viljandi maakonnas asuvat looduse üksikobjekti, mis on minetanud oma looduskaitseväärtuse või hävinud. Loodusobjektide kaitse alt väljaarvamisele ja vastavate kaitse alla võtmise otsuste kehtetuks tunnistamisele kohaldatakse looduskaitseaduse § 13 lõike 1 kohast menetlust.

Keskkonnaministri määruse eelnõu on koostanud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna spetsialist Marica-Maris Paju (tel 5336 5805, e-post maris.paju@keskkonnaamet.ee), eelnõu vastavust looduskaitseadusele ja seletuskirja nõuetekohast vormistust on kontrollinud Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna juhtivspetsialist Sander Laherand (tel 5692 7990, e-post sander.laherand@keskkonnaamet.ee). Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Keskkonnaameti üldosakonna jurist Johanna Jürima (tel 5699 8712, e-post johanna.jurima@keskkonnaamet.ee) ja keeleliselt on toimetanud Siiri Soidro (tel 640 9308, e-post siiri.soidro@tlu.ee). Keskkonnaministeeriumi kontaktisik eelnõu ministeeriumitevahelisel kooskõlastamisel ja kinnitamisel on Marika Erikson, (tel 626 2880, e-post marika.erikson@envir.ee).

Käesoleva määruse ettevalmistamisel töötati läbi teadaolevad loodusobjektide kaitse alla võtmise dokumendid ning 2020. aastal inventeeriti kõik 1. jaanuari 2020. aasta seisuga keskkonnaregistris olevad Viljandi maakonna praegustes piirides asuvad kaitstavad looduse üksikobjektid, mille kohta on keskkonnaregistris kaardimaterjal. Lisaks tehti välitööd, et leida ilma kaardimaterjalita objektid ja selgitada välja nende seisukord või olemasolu, selleks tugineti kaitse alla võtmise aegsele aktile. Välitööd objektide seisundi ja olemasolu hindamiseks tegi Keskkonnaameti spetsialist Marica-Maris Paju.

2. Eelnõu sisu, kaitse alt väljaarvamise põhjendus

Määruses käsitletud objektid on kaitse alla võetud enne Eesti Vabariigi taasiseseisvumist asjaomase ametiasutuse otsuse või käskkirjaga. Tulenevalt Eesti NSV Ülemnõukogu 23. veebruari 1990. a otsuse „Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtestamine” punktist 4 laieneb alates 15. märtsist 1990. a looduse kaitse ja kasutamisega seotud suhetele, mis on tekkinud enne 15. märtsi 1990. a, Eesti NSV seaduse „Eesti looduse kaitse kohta” kehtivus. 9. juulil 1994. a jõustunud kaitstavate loodusobjektide seaduse § 30 lõige 6 sätestas, et kõik enne nimetatud seaduse jõustumist moodustatud kaitsealade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitseks kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seadusega sätestatud korras uue kaitse-eeskirja rakendamiseni niivõrd, kuivõrd need ei ole vastuolus kehtiva seadusega. Sisuliselt annab sama regulatsiooni ka kehtiva looduskaitseaduse § 91 lõige 1, mille kohaselt enne selle seaduse jõustumist kehtestatud kaitse-eeskirjad ja kaitsekord jäävad kehtima kuni nimetatud seaduse alusel uue korra kehtestamiseni või kaitsekorra kehtetuks tunnistamiseni. Looduskaitseaduse § 13 lõikest 1 tulenevalt kohaldatakse loodusobjekti kaitse alla võtmise otsuse kehtetuks tunnistamisel sama

seaduse §-des 8 ja 9 loodusobjekti kaitse alla võtmise kohta sätestatud. Looduskaitseseaduse § 10 lõike 6 kohaselt võtab looduse üksikobjekti kaitse alla keskkonnaminister ning lähtudes eeltoodust ja haldusmenetluse seaduse § 68 lõikest 2 tunnistab senise kaitse-eeskirja või kaitsekorra kehtetuks samuti keskkonnaminister. Üksikobjektid on kaitse alla võetud eri ajal eri taseme otsustega, seega tunnistatakse kehtetuks kõik määruses nimetatud kaitse alt väljaarvatavate üksikobjektide kaitse alla võtmist puudutavate otsuste vastavad osad.

Tabel 1. Viljandi maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamise põhjendused.
EELIS – Eesti looduse infosüsteem, JRO – jätkuvalt riigi omandis olev maa, kü – katastriüksus

Nr	Objekt EELIS kood, nimi ja paralleelnimi EELISes	Asukoht	Põhjendus
1.	Koodiorg KLO4001138	Mulgi vald, Päigiste küla	EELISE kaardile tuginedes on kaitse all Vana-Kariste mõisa juures olev väike org ja selles asuvad tehiskoopad (mõisa keldrid). Tuginedes ETAK-i põhikaardile on Koodiorg ca 650 m pikkune Halliste jõe oru veerus asuv tüüpiline looduslik sälkorg. EELISes on Koodioruna märgitud Mõisaoru põhjaots, kus asuvad Vana-Kariste koopad, mis on vähemalt osaliselt tehiskoopad. Objekt on kaitse alla võetud 1960. aastal kohaliku tähtsusega objektina. Objekt on maastikuliselt väärtuselt tagasihoidlik, külastusobjektina määratletavaid paljandeid ja koopaid ei ole. Käikude pikkust aluseks võttes on Koodioru tehiskoopad pikimad Eestis, kuid koopad on varisemisohtlikud ja looduses pole need märgatavad. Nn Mõisaoru alguses vana mõisa abihoone varemete vahel on sisselangenud sissekäik koopasse. Arvestades kujunenud olukorda (objekti hääbumist) arvatakse Koodiorg riikliku kaitse alt välja. Vana-Kariste koopad asuvad eramaal Teearu (katastritunnus 19201:003:0591) ja Viinamäe (katastritunnus 19201:003:0061) katastriüksusel, piiranguvöönd ulatub ka riigimaale (katastritunnus 19201:002:0043; 24182 Abja-Paluoja–Vana-Kariste–Kamali tee kü). Piiranguvööndi pindala oli 0,6 ha.
2.	Kullamäe männid ja kadakas KLO4000383	Mulgi vald, Maru küla	Kadakas on kaitse alla võetud 1959. aastal vabariikliku tähtsusega objektina. Alates 30.04.1966 on kadakas ja seni samuti eraldi objektina kaitse all olnud männid kaitse alla võetud vabariikliku tähtsusega liitobjektina

			Kullamäe männid ja kadakas. 2020. aasta ülevaatusel kasvas alal <i>ca</i> 20 mändi, kuid kadakast ei ole midagi säilinud. Arvestades, et EELISes puuduvad andmed kadaka mõõtmete ja täpse kasvukoha kohta ning ülevaatusel ei tuvastatud kadaka jäänuseid, siis loetakse puu hävinuks ja see arvatakse riikliku kaitse alt välja. Männid jäävad edasi kaitse alla keskkonnaregistri koodiga KLO4000383. Objekt asus eramaal. Kuna objektil puudus kaardiobjekt, siis ei olnud sellele määratud piiranguvööndit.
3.	Mägiste lühterkuusk KLO4000594	Mulgi vald, Allaste küla	Mägiste lühterkuusk on kaitse alla võetud Viljandi maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296. Lühterkuusk murdus 2021/2022 aasta talvel. Kuna kuusk on hävinud, arvatakse see riikliku kaitse alt välja. Puu kasvas eramaal Jaanimetsa katastriüksusel (60001:001:0176) ja selle piiranguvööndi pindala oli 0,78 ha.
4.	Rahetsema mänd KLO4000351	Viljandi vald, Vardi küla	Rahetsema mänd on kaitse alla võetud 1964. aastal kohaliku tähtsusega objektina. 2020. aasta ülevaatusel oli puu kuivanud ning selle oksad olid murdunud või muutunud mardumisohhtlikuks. Arvestades, et mänd on täielikult kuivanud ja selle säilinud osad on ohtlikud inimestele, siis loeti puu hävinuks ja selle eemaldamiseks anti KeA kirjaga maaomanikule luba. Kuna mänd on hävinud, arvatakse see riikliku kaitse alt välja. Puu kasvas eramaal Loodi tee 31 katastriüksusel (katastritunnus 62903:003:0340) ja selle piiranguvööndi pindala oli 0,78 ha.

Määruses käsitletakse nelja Viljandi maakonnas asuvat üksikobjekti piiranguvööndi kogupindalaga 2,16 ha, mis osaliselt ehk *ca* 2,15 ha ulatuses asuvad eramaal ja *ca* 0,01 ha ulatuses ka riigimaal.

3. Menetluse kirjeldus

Eelnõukohase määruse menetlus viidi läbi keskkonnaministri 03.06.2021. a käskkirjaga

nr 1-2/21/268 algatatud haldusmenetluses.

Keskkonnaministri määruse „Viljandi maakonna looduse üksikobjektide kaitse alt väljaarvamine” avalik väljapanek toimus 22. juuni 2021 kuni 14. juuli 2021. Looduskaitseseaduse § 9 lg 4 p 3 alusel tehti ettepanek arutada asja ilma avaliku koosolekuta. Vastava ettepanekuta avalikku koosolekut aruteluks ei korraldata ja eelistame suhelda sidevahendeid kasutades. Teade avaliku väljapaneku kohta ilmus väljaandes Ametlikud Teadaanded (teadaanne nr 1780720), üleriigilise levikuga ajalehes Õhtuleht (22.06.2021) ja maakondliku levikuga ajalehes Sakala (26.06.2021), samuti Keskkonnaameti kodulehel.

LKS § 9 kohase kaitse alt välja arvamise menetluse käigus saadeti kolmele kinnisasja eraomanikule avaliku väljapaneku kohta e-kirjaga teade, millele oli lisatud määruse eelnõu. Määruse eelnõu ja seletuskiri saadeti e-kirjaga asjakohastele vallavalitsustele, Transpordiametile, Muinsuskaitseametile ja riigimaa haldajale Riigimetsa Majandamise Keskusele ning Eesti Erametsaliidule ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks.

Keskkonnaamet tegi kirjas ettepaneku arutada asja ilma avaliku aruteluta, lisatud oli märge, et vastava ettepanekuta avalikku arutelu ei korraldata ja kui Keskkonnaamet ei ole tähtaja jooksul postitatud vastust saanud, loetakse menetluseosaline eelnõuga nõusolevaks.

Maaomanikud ja teised asjasse puutuvad isikud ei esitanud märkusi ega ettepanekuid.

Menetluse ajal, 2021/2022 aasta talvel, murdus Mägiste lühterkuuse viimane haru. Objekti lõpliku hävimise tuvastas Keskkonnaameti looduskaitse planeerimise osakonna vanemspetsialist Meelis Suurkask 18.03.2022 tehtud paikvaatlusel. Teade kuuse hävimisest saadeti maaomanikule, Mulgi vallavalitsusele ja MTÜ-le Eesti Metsa Abiks. Kirjas oli märge, et menetlusosaline saab esitada oma põhjendatud parandusettepanekud või vastuväited Mägiste lühterkuuse kaitse alt väljaarvamise kohta hiljemalt 30.05.2022. Vastamiseks oli aega 17 päeva. Kirjas oli looduskaitseaduse § 9 lg 4 p 3 alusel ettepanek arutada asja ilma avaliku koosolekuta, sest puu on hävinud ja sellel puudub väärtus kaitsealuse loodusobjektina. Tähtjaks ei laekunud ühtegi ettepanekut.

4. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Euroopa Liidu õigus ei reguleeri otseselt määruse eelnõus käsitletud küsimusi.

5. Määruse mõju ja rakendamiseks vajalikud kulutused

Maamaksuseaduse § 4 lõike 2 kohaselt makstakse looduskaitseaduse §-s 31 sätestatud piiranguvööndi maalt maamaksu vastavalt 50% maamaksumäärast. Sellega korrigeeritakse kohalike omavalitsuste eelarvesse laekuva ja riigi eelarvest kompenseerimist vajava maamaksu suurust. Kuna määrusega arvatakse nimetatud neli objekti kaitse alt välja, siis määruse jõustumisele järgneva aasta 1. jaanuarist alates hakkavad nende kinnistute omanikud maamaksu maksuma vastavalt üldisele korrale. Praegu kehtib maamaksusoodustus ka nende loodusobjektide kohta, mis on hävinud juba aastaid tagasi. Eelnimetatud omavalitsuste eelarvesse lisanduv maamaks on marginaalne ega mõjuta oluliselt valdade tulubaasi, sest välja arvatavate objektide piiranguvööndite pindala kokku on vaid 2,16 ha, mis jaguneb kahe omavalitsuse vahel, sh Mulgi vald 1,38 ha ja Viljandi vald 0,78 ha.

Määruse jõustumisel puudub mõju loodus- ja elukeskkonnale, kaitstavate liikide ja elupaikade seisund ei muutu. Samuti puudub mõju sotsiaalvaldkonnale, riiklikule julgeolekule,

majandusele, regionaalarengule ning riigiasutuste ja kohaliku omavalitsuse korraldusele. Määruse jõustumine ei puuduta rahvusvaheliste kohustuste täitmist ega too kaasa uute organisatsioonide moodustamist. Objektide kaitse alt väljaarvamisest ei teki maade riigile ostmise kohustust.

Vastavalt looduskaitseseadusele on üksikobjekti ümber 50 m (0,78 ha) ulatuses piiranguvöönd (kui ei ole määratud teisiti), kus kehtivad piirangud maaomanikule ning mitmed tegevused on lubatud vaid üksikobjekti valitseja igakordsel nõusolekul. Kui hävinud või looduskaitsele väärtuse kaotanud loodusobjektid on keskkonnaregistrist kustutatud, väheneb Keskkonnaameti halduskoormus.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub kümnendal päeval pärast Riigi Teatajas avaldamist.

7. Määruse vaidlustamine

Määruse üldkorraldusele ehk haldusakti tunnustele vastavat osa on võimalik vaidlustada, esitades halduskohtumenetluse seadustikus sätestatud korras kaebuse halduskohtusse. Määruses on üldkorralduse regulatsioon suunatud asja (kinnistu) avalik-õigusliku seisundi muutmisele, hõlmates eelkõige asja kasutamist ja käsutamist reguleerivaid sätteid. Seega vastavad määruses üldkorralduse tunnustele sätted, millest tulenevad kinnisasja omanikule või valdajale õigused ja kohustused on konkreetse kinnisasjaga tihedalt seotud ning puudutavad kinnisasja kasutamist või käsutamist. Halduskohtumenetluse seadustiku § 46 lõike 1 kohaselt võib tühistamiskaebuse esitada 30 päeva jooksul kaebajale haldusakti teatavaks tegemisest arvates ja sama paragrahvi lõike 5 kohaselt kaebuse haldusakti õigusvastasuse kindlakstegemiseks kolme aasta jooksul haldusakti andmisest arvates.

8. Eelnõu kooskõlastamine

Eelnõu on kooskõlastatud teiste ministeeriumitega eelnõude infosüsteemi EIS kaudu. Justiitsministeerium, Kaitseministeerium, Siseministeerium, Maaeluministeerium ja Rahandusministeerium on eelnõu kooskõlastanud. Teised ministeeriumid on kooskõlastanud eelnõu vaikimisi. Vabariigi Valitsuse reglemendi § 7 lõike 4 kohaselt, kui kooskõlastaja ei ole sama paragrahvi lõigetes 1–3 sätestatud tähtaja jooksul eelnõu kooskõlastanud või jätnud seda põhjendatult kooskõlastamata, loetakse eelnõu kooskõlastatuks.